

Sygn. akt I C 1108/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 maja 2016 r.

Sąd Okręgowy w Siedlcach Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Małgorzata Chomiuk

Protokolant st. sekr. sąd. Iwona Bierkat

po rozpoznaniu w dniu 31 maja 2016 r. w Siedlcach na rozprawie sprawy

z powództwa E. B., R. S.

przeciwko A. W.

o zachowek

I. powództwo oddała;

II. zasądza na rzecz A. W. od E. B. i E. S. kwoty po 1.808,50 zł (jeden tysiąc osiemset osiem 50/100 złotych) należne od każdej z nich tytułem zwrotu kosztów procesu,

III. odstępuje od obciążania E. B. nieuiszczonymi kosztami sądowymi należnymi na rzecz Skarbu Państwa.

I C 1108/15

UZASADNIENIE

E. B. i R. S. wniosły o zasądzenie od A. W. na ich rzecz kwot po 120.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty. Ponadto powód W. O. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanej zwrotu poniesionych kosztów procesu.

W uzasadnieniu swego stanowiska powódki wskazały, iż w dniu 24 lutego 2010 r. zmarł w O. S. G.. W chwili śmierci był kawalerem, nie miał dzieci. Dziedziczyła po nim jego matka M. G. (1) i jego ojciec A. G. (1). Powódki wskazały, iż spadkodawca miał rodzonego brata M. G. (2). Ojciec spadkodawcy zmarł w 1931 r i M. G. (1) ponownie wyszła za mąż, przyjęła nazwisko G. i z tego związku urodziła dwóch synów: J. G. i H. G.. Drugi mąż M. G. (3) zmarł w 1979 r, a M. G. (3) zmarła w 1987 r. Brat spadkodawcy M. G. (2) zmarł w 2008 r, pozostawił czwórkę dzieci: R. S., W. G., E. B., K. G.. Brat spadkodawcy J. G. zmarł w 2003 r, pozostawił po sobie syna R. G. (1), który zmarł bezpotomnie w 2004 r. Brat spadkodawcy H. G. zmarł w 1987 r bezpotomnie. Powódki wskazały, iż są jedynymi zstępnymi, którzy żyją i są spadkobiercami ustawowymi M. G. (2). Sąd Rejonowy w Siedlcach postanowieniem z dnia 22 listopada 2012 r stwierdził nabycie spadku po S. G. w całości przez pozwaną A. W. na podstawie testamentu ustnego. Powódki wskazały, iż w trakcie postępowania spadkowego sporządzono spis działek będących w posiadaniu zmarłego spadkodawcy. Są to: działka nr (...) położona we wsi O., kolonia T. o powierzchni 3,61 ha porośnięta częściowo siedemdziesięcioletnim lasem, na której znajdują się złoża żwiru, działka nr (...) położona we wsi O. o powierzchni 2,97 ha stanowiąca grunt orny, działka nr (...) położona we wsi O. o powierzchni 0,33 ha, na której znajduje się murowany dom z czterema izbami wraz z ruchomościami, a także zabudowania takie jak stodoła, obora wraz z ruchomościami, działka nr (...) położona w W. o powierzchni 2,75 ha w całości porośnięta ponad 100 letnim lasem, działka nr (...) położona we wsi K., stanowiąca łąki. Powódki wskazały, iż jako zstępne, które byłyby powołane do spadku z ustawy, uprawnione są do połowy wartości udziału jaki by otrzymały. Poza tym powódki nie zostały wydziedziczone, nie zrzekły

się dziedziczenia, nie zostały uznane za niegodne dziedziczenia, ani nie odrzuciły spadku. Powódki nie otrzymały należnego im zachowku w jakiegokolwiek postaci zwłaszcza darowizny.

Pozwana A. W. wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jej rzecz od powodów zwrotu kosztów procesu, wskazując iż pozwane nie są osobami uprawnionymi do zachowku.

Sąd ustalił, co następuje:

Prawomocnym postanowieniem z dnia 22 listopada 2012 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w Siedlcach w sprawie I Ns 666/10 stwierdzono, iż spadek po S. G. zmarłym w dniu 24 lutego 2010 r. w miejscowości O. na podstawie testamentu ustnego sporządzonego w dniu 19 lutego 2010 r. w O., stwierdzonego pismem z dnia 19 lutego 2010 r., otwartego i ogłoszonego przez Sąd Rejonowy w Siedlcach w dniu 3 listopada 2010 r. w sprawie I Ns 1276/10 nabyła A. W. w całości. (postanowienie k. 303 akt sprawy I Ns 666/10 SR w Siedlcach)

S. G. w chwili śmierci był kawalerem. Nie miał dzieci. Ojciec spadkodawcy A. G. (1) zmarł w dniu 14.02.1931 r. Matka spadkodawcy M. G. (1) po śmierci męża wyszła drugi raz za mąż za B. G.. M. G. (3) zmarła w dniu 19.11.1987 r. Spadkodawca miał rodzzonego brata M. G. (2), który zmarł w dniu 09.02.2008 r. Pozostawił on czwórkę dzieci: R. S. z d. G., W. G., E. B. z d. G. i K. G.. Poza tym spadkodawca miał dwóch braci pochodzących z drugiego małżeństwa matki: H. G. i J. G.. H. G. zmarł bezpotomnie w dniu 31.01.1988 r. J. G. zmarł w dniu 10.04.2003 r. Jego syn R. G. (1) zmarł w dniu 17.04.2004 r. bezpotomnie. Tym samym jedynymi żyjącymi spadkobiercami S. G. są dzieci jego brata M. G. (2): R. S. z d. G., W. G., E. B. z d. G. i K. G.. (odpis skrócony aktu zgonu S. G. – k. 9, odpis skrócony aktu zgonu A. G. (1) – k. 11, odpis skrócony aktu zgonu M. G. (3) – k. 10, odpis skrócony aktu zgonu M. G. (2) – k. 8, odpis skrócony aktu małżeństwa R. S. z d. G. – k. 4, odpis skrócony aktu urodzenia R. G. (2) - k. 23, odpis skrócony aktu urodzenia W. G. – k. 5, odpis skrócony aktu małżeństwa E. B. z d. G. – k. 6, odpis skrócony aktu urodzenia E. G. – k. 24, odpis skrócony aktu urodzenia K. G. – k. 7, odpis skrócony aktu zgonu H. G. – k. 20, odpis skrócony aktu zgonu J. G. – k. 21, odpis skrócony aktu zgonu R. G. (1) – k. 22 - wszystkie dokumenty znajdujące się w aktach sprawy I Ns 666/10 SR w Siedlcach, zgodne wyjaśnienia E. B. i A. W. składane w toku sprawy)

W chwili swojej śmierci S. G. był właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni około 11 ha, złożonego z działek: działki nr (...) położonej we wsi O., kolonia T. o powierzchni 3,61 ha, porośniętej częściowo siedemdziesięcioletnim lasem, na której znajdują się złoza żwiru; działki nr (...) położonej we wsi O. o powierzchni 2,97 ha stanowiącej grunt orny; działki nr (...) położonej we wsi O. o powierzchni 0,33 ha, na której znajduje się murowany dom z czterema izbami wraz z ruchomościami, a także zabudowania takie jak stodoła, obora wraz z ruchomościami; działki nr (...) położonej w W. o powierzchni 2,75 ha w całości porośniętej ponad 100 letnim lasem; działki nr (...) położonej we wsi K., stanowiącej łąki. (zgodne wyjaśnienia E. B. i A. W. składane w toku sprawy)

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek).

Powołany wyżej przepis jednoznacznie określa krąg osób uprawnionych do zachowku. Są to zstępnym spadkodawcy - a więc dzieci i ewentualnie ich dzieci oraz małżonek i rodzice spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy. Krąg spadkobierców ustawowych i kolejność powoływania ich do dziedziczenia określają przepisy art. 931-932 k.c. W myśl tych przepisów w pierwszej kolejności do spadku powołani są dzieci i małżonek spadkodawcy. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnym. Dopiero w braku zstępnym i małżonka spadkodawcy cały spadek przypada jego rodzicom w częściach równych. Jeżeli jedno z rodziców spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada rodzeństwu spadkodawcy w częściach równych. W przypadku, gdy oboje rodzice nie dożyli otwarcia spadku do dziedziczenia powołane jest rodzeństwo spadkodawcy. W tym miejscu wskazać należy, że zgodnie z brzmieniem art. 924 k.c. spadek otwiera się z chwilą

śmierci spadkodawcy. Zatem jeżeli rodzice spadkodawcy zmarli przed jego śmiercią nie są powołani do dziedziczenia. W przypadku, gdy również rodzeństwo zmarło przed datą otwarcia spadku (datą śmierci spadkodawcy), a pozostawiło zstępnych udział spadkowy, który by przypadła dla każdego z rodzeństwa przypada jego zstępny. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału między dalszych zstępnych spadkodawcy. W takiej sytuacji powołani do spadku z mocy ustawy byłiby zstępni (dzieci) rodzeństwa spadkodawcy w odpowiednich częściach.

Z taką sytuacją mamy do czynienia w przedmiotowej sprawie. Jak wynika ze złożonych w toku postępowania spadkowego dokumentów w postaci odpisów aktów stanu cywilnego S. G. w chwili śmierci był kawalerem, nie miał dzieci. Zarówno jego ojciec (zm. 14.02.1931 r.), jak i matka (zm. 19.11.1987 r.) zmarli przed datą otwarcia spadku (24.02.2010 r.). Również rodzeństwo S. G. zmarło przed nim. M. G. (2) zmarł w dniu 09.02.2008 r. H. G. zmarł bezpotomnie w dniu 31.01.1988 r. J. G. zmarł w dniu 10.04.2003 r. Przy czym jedyny syn J. G.- R. G. (1)(zm. 17.04.2004 r) zmarł bezpotomnie przed datą otwarcia spadku. Tym samym z mocy ustawy do dziedziczenia po S. G. powołani byłiby zstępni jego brata M. G. (2): R. S. z d. G., W. G., E. B. z d. G. i K. G.. Osoby te są zstępni brata spadkodawcy, a nie zstępni spadkodawcy, którym z mocy art. 991 k.c. służy uprawnienie do żądania zachowku po spadkodawcy. Rodzeństwo i zstępni rodzeństwa nie są wymienieni w kręgu osób uprawnionych do żądania zachowku po spadkodawcy. Zatem nie można uznać, aby powodom służyło prawo do żądania zapłaty wskazanej w pozwie kwoty przez spadkobiercę testamentowego z tytułu zachowku po S. G..

Roszczenie o zachówek jest roszczeniem pieniężnym, a więc ze swej istoty jest dziedziczne. Zgodnie z treścią art. 1002 k.c. roszczenie z tytułu zachowku przechodzi na spadkobiercę osoby uprawnionej do zachowku tylko wtedy, gdy spadkobierca ten należy do osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy. Należy więc zgodzić się z poglądem, że roszczenie o zachówek przechodzi na spadkobierców osoby uprawnionej, jeżeli należą one do kręgu osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy, chociażby w konkretnym przypadku osobom tym nie przysługiwało własne roszczenie o zachówek po tym spadkodawcy (M. Pazdan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. II, s. 917; J. Kremis (w:) E. Gniewek, Komentarz, s. 1812). Powyższy pogląd w pełni też uznaje judykatura, stojąc na stanowisku, że roszczenie z tytułu zachowku, które przysługiwało dziecku spadkodawcy zmarłemu po jego śmierci, przechodzi na dziedziczących po nim zstępnych (uchwała SN z dnia 20 grudnia 1988 r., III CZP 101/88, OSP 1990, z. 4, poz. 213). Unormowanie zawarte w treści art. 1002 k.c. jest konsekwentną realizacją założeń dotyczących charakteru instytucji zachowku, w szczególności tego, że konieczną przesłanką przyznania praw do zachowku jest istnienie między spadkodawcą a uprawnionym do zachowku bardzo bliskiego stosunku rodzinnego.

W przedmiotowej sprawie powódki nie mogły nabyć skutecznie uprawnienia do zachowku po S. G., bowiem uprawnienie to nie weszło w skład spadku po ich ojcu M. G. (2), który nie został powołany do dziedziczenia z mocy ustawy po S. G., a poza tym zarówno M. G. (2) jak i powódki nie należą do osób uprawnionych do zachowku po spadkodawcy S. G..

Z tych względów uznać należy, iż powódkom nie służy uprawnienie do żądania zapłaty określonej kwoty od pozwanej z tytułu zachowku po S. G.. Tym samym powództwo podlega oddaleniu w całości.

Zgodnie z treścią art. 98 § 1 i 3 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Przy czym do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika zalicza się jego wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach i wydatki jednego profesjonalnego pełnomocnika. Zgodnie z brzmieniem § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z dnia 5 listopada 2015 r.) do ustalenia stawki wynagrodzenia pełnomocnika pozwanej zastosowanie w tej sprawie będą miały przepisy § 6 pkt. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Zatem koszty procesu należne od powódek na rzecz pozwanej w tej sprawie to kwota 3.600 zł powiększona o opłatę skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł. Pozwana nie wykazała, aby poniosła inne koszty procesu w tej sprawie. Zgodnie z brzmieniem art. 105 § 1 k.p.c. współuczestnicy sporu zwracają koszty procesu w częściach równych. Sąd może jednak nakazać zwrot

kosztów odpowiednio do udziału każdego ze współuczestników w sprawie, jeżeli pod tym względem zachodzą znaczne różnice. Przepis ten odnosi się do kwestii zwrotu kosztów procesu przez współuczestników sporu, stanowiących stronę procesową zobowiązaną do zwrotu tych kosztów (obejmuje swoim zakresem wszystkie formy współuczestnictwa procesowego). Takie stanowisko w swoim orzecznictwie prezentuje Sąd Najwyższy (postanowienie SN z dnia 10 października 2012 r., I CZ 105/12, LEX nr 1232739, postanowienie SN z dnia 5 października 2010 r., I PZ 24/10, LEX nr 1218198). W tym ostatnim orzeczeniu Sąd Najwyższy wskazał, iż należy uznać, że jeżeli przegrywającą jest strona powodowa, w charakterze której występuje kilka osób, koszty zastępstwa procesowego strony pozwanej reprezentowanej przez radcę prawnego wyrażają się jednym wynagrodzeniem, a nie jego wielokrotnością. Mając na uwadze powyższe Sąd obciążył powódki kosztami procesu należnymi pozwanej w częściach równych, nie znajdując podstaw do zróżnicowania tych kosztów. Jednocześnie z uwagi na sytuację materialną powódki E. B. uwiarygodnioną złożonym oświadczeniem majątkowym Sąd odstąpił od obciążania jej nieuiszczonymi kosztami sądowymi należnymi na rzecz Skarbu Państwa.

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w wyroku.